

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 342.591/35.077.2/351.99

В. О. Мостовий

здобувач кафедри бізнес-адміністрування
та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
Запорізького національного університету

ТЕОРІЯ ІГОР У МЕХАНІЗМІ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА НА РІВНІ МІСЦЕВИХ ГРОМАД

У статті розкриваються проблемні аспекти публічно-приватного партнерства, які виникають у процесі підготовки та реалізації проектів такого партнерства на рівні місцевого самоврядування. Розглядається структура механізму публічно-приватного партнерства за допомогою методології теорії ігор. Сутність пропонованого методу полягає у тому, що кожний проект публічно-приватного партнерства розглядається, як гра. У даній грі є зацікавлені сторони – гравці. Хід гри визначається правилами, які визначаються змістом угоди. Полем гри є територія громади, простір розташування проекту. Основний сенс застосування теорії ігор полягає у розрахунках витрат та вигод публічного та приватного партнера у співставній формі.

Ключові слова: публічний партнер, приватний партнер, трансакційні витрати, місцева громада, органи місцевого самоврядування.

У статті розкривається сутність механізму публічно-приватного партнерства, який може використовуватись у системі управління місцевими громадами. Даний механізм розглядається у контексті теорії ігор, за якою суб'єкти місцевої громади, органи місцевого самоврядування, підприємства, громадяни розглядаються як окремі гравці – учасники соціально-економічних процесів, які мають власні або спільні інтереси. Є необхідність у створенні балансу інтересів суб'єктів місцевих громад, подоланні конфліктів та збільшенню суспільного блага, його рівномірному розподілу, пропорційно діям та зусиллям, які докладають гравці.

Постановка проблеми. Застосування публічно-приватного партнерства є одним зі способів пришвидшення розвитку інфраструктури територіальних громад та держави у цілому. Публічно-приватне партнерство може бути реалізоване у більшості сфер життєдіяльності суспільства, там де існує або може існувати процес утворення доданої вартості внаслідок більшого використання факторів виробництва, надання послуг тощо. Проблемою, яка виникає

при реалізації механізму публічно-приватного партнерства є дисбаланс між витратами та вигодами, які виникають у спільних проектах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміст публічно-приватного партнерства полягає у тому, що всі ключові елементи суспільства зацікавлені у збільшенні обсягу суспільного блага. При цьому виникає «гра», в якій кожен з елементів – її учасників зацікавлений у досягненні необхідного для нього результату.

Ідея використання апарату теорії ігор у розумінні змісту та структури механізму управління великими соціальними об'єктами розглядалась у роботах таких науковців, як Д.Т. Бікулов, О.Є. Кузьмін, А.А. Шиян, іноземних учених та практиків А. Бранденбургер (Adam M. Brandenburger), Б. Нейлбафф, Н.Ш. Кремер, М.Н. Фридман.

Ключовий зміст думок, які висловлюють дослідники стосовно застосування теорії ігор в управлінні зводиться до того, що апарат теорії ігор використовується для ґрунтового прийняття рішень при забезпеченні колективного прийняття рішень, аналізі ризиків та вигод, які

виникають у результаті певної поведінки суб'єктів управління [3].

Технології та схеми публічно-приватного партнерства аналізуються у роботах таких науковців, як А. Мокій, Т. Васильців, В. Демішкан, Д.Т. Бікулов та інших наукових діячів.

Механізм публічно-приватного партнерства складається з наявності та діяльності управлінських інституцій, взаємодії суспільних суб'єктів – фірм та домогосподарств. Діяльність суспільних суб'єктів спрямована на задоволення власних інтересів та досягнення власних цілей. Деякі інтереси та цілі є суспільними, тобто їх досягнення можливе у співпраці різних інституцій, проте інші цілі є специфічними та індивідуальними і найбільш простим способом їх досягнення є рішення, що приносить максимальну вигоду даному суб'єкту, що приносить найбільшу вигоду конкретному індивіду внаслідок витрат інших суб'єктів. З точки зору зусиль та витрат, публічно-приватне партнерство складається, як механізм, в якому важливе місце займають інституціональні складові, які не мають конкретного економічного виміру, тобто відбувається підміна понять та категорій.

Невирішена частина широкого використання механізму публічно-приватного партнерства полягає у відсутності вимірювальних показників вигоди учасників угоди публічно-приватного партнерства. З одного боку виступає державний орган або орган місцевого самоврядування, які виступають розпорядниками спільних ресурсів. Їх витрати полягають у наданні сприяння, створенні особливих умов, переваг. Підставою для таких переваг є інвестиційні або поточні витрати, які несуть підприємці. Проблема вбачається у можливостях адекватної оцінки витрат різних сторін угоди, оцінки їх вигоди.

Метою статті є аналіз структури механізму публічно-приватного партнерства. Тому треба:

1. Визначити структуру механізму публічно-приватного партнерства.
2. Встановити слабкі місця у структурі чинного механізму публічно-приватного партнерства.
3. Представити суб'єктів, які приймають участь публічно-приватному партнерстві у вигляді гравців, кожен з яких здійснює певні дії.

Викладення основного матеріалу. Публічно-приватне партнерство в Україні до цього часу не складається як повноцінний механізм розвитку територій. Причини цього явища полягають у тому, що партнерство, як механізм

вирішення суспільних проблем передбачає наявність ключових умов: довіри, взаємодії та взаєморозуміння. Довіра – складається з історії, досвіду та передбачуваності.

Взаємодія, тобто активний зв'язок між елементами, спроможність до спільних рухів, заходів, які свідомо спрямовані на досягнення необхідного результату. Для взаємодії необхідні точки, через які суб'єкти контактують між собою. Взаєморозуміння доповнює взаємодію та засновується на довірі, досвіді відносин.

Публічно-приватне партнерство відноситься до взаємодії юридичних осіб, організацій, а категорії: довіра, взаєморозуміння відносяться до категорій гуманістичних, спрямованих на людей, індивідів, які емоційно реагують на ті чи інші прояви. Проте застосування емоційних категорій відносно організацій є доречним, оскільки вони управляються людьми, які несуть відповідальність, приймають рішення, передають команди, які забезпечують функціонування механізму.

Публічно-приватне партнерство регулюється низкою нормативних актів, серед яких: Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.08.2010 № 2404-VI, Закон України «Про особливості оренди чи концесії об'єктів паливно-енергетичного комплексу, що перебувають у державній власності» від 08.08.2011 № 3687; Закон України «Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності» від 21.10.2010 № 2624-VI низкою інших нормативних актів, які носять загальний та спеціальний характер [1].

Наявна практика публічно-приватного партнерства, в якій органи державної влади або місцевого самоврядування надають доступ до певних вигод, ресурсів в обмін на ресурси, дії на користь суспільства. Такими проявами може бути концесія, інвестиційні зобов'язання тощо. Окрім того, у суспільстві та діловому середовищі є ідея корпоративної соціальної відповідальності, яка реалізується у формі стандартів, угод, що створюються наднаціональними інституціями та пропонуються компаніям як формальне підтвердження їх доброчесності та ділової репутації.

Представляючи партнерство у вигляді гри, визначимо основні елементи.

Гравці – суб'єкти, які діють, створюють процеси тощо. Поле гри – простір, в якому відбувається

ся взаємодія гравців. Правила гри – формальні рамки, умовності, у межах яких відбувається взаємодія гравців та які неможливо змінити протягом гри. Формула гри – основні елементи правил гри, які визначають час та результат гри. Результат гри – стан, який настає при завершенні гри, вимірюється певною сумою.

Теорія ігор допомагає сформувати тактику для дій у певних ситуаціях, учасниками яких можуть бути сторони, інтереси яких невизначені або принципово протилежні.

Розглянемо найбільш розповсюджений приклад публічно-приватного партнерства – переробка техногенних відходів. В умовах обмеження природних ресурсів саме техногенні ресурси стають потенційно привабливим джерелом сировини та енергії.

Події, пов'язані із розробкою техногенних відходів, які протягом останніх десятиріч відбувались у Запоріжжі, Кривому Розі та інших промислових містах свідчать про перспективність даної тематики для публічно-приватного партнерства, адже виникають всі необхідні для гри обставини.

Гравцями виступають:

– органи місцевого самоврядування, які зацікавлені у мінімізації впливу техногенних відходів на екологічний стан громади, наданні комунальних послуг;

– фірми, зацікавлені у ресурсах, які містяться у техногенних відходах або комерційних операціях, які забезпечують прибуток внаслідок обігу з ними;

– громадяни, які проживають на території громади та зацікавлені у безпечних умовах життєдіяльності.

Полеми гри виступає територія громади, яка використовується як полігон техногенних відходів, інфраструктура, яка використовується для розподілу продукту, який утворюється у виробничому процесі.

Правила гри мають бути сформовані нормами чинного законодавства України, які стосуються співробітництва у даній сфері:

– Господарський Кодекс, який визначає принципи взаємовідносин у господарській сфері;

– Закон «Про державно-приватне партнерство»;

– Закон «Про концесії».

Проте дані нормативні акти не достатньою мірою регулюють відносини у реалізації проектів публічно-приватного партнерства. Невизначеність виявляється у сферах оцінювання нематеріальних активів, тобто участі публічних інституцій, які не мають на меті отримання прибутку.

З точки зору інтересів власника фірми значення мають три фактори. Перший фактор полягає у сумі витрат, які мають бути здійснені на початку реалізації проекту.

Другий фактор полягає у часі настання точки беззбитковості. Точка беззбитковості знаходиться на пересіченні вхідного і вихідного фінансових потоків. Вихідний потік складається з капіталовкладень, які здійснюються на першому етапі, тобто у період формування основних фондів, витрат на персонал, закупівлю сировини та матеріалів.

Третій фактор полягає в оцінці ризиків, які мають місце у реалізації проектів.

У даному контексті необхідно сформулювати внесок органів місцевого самоврядування та співставити його з обставинами, які зумовлюють фактори інтересів власника фірми.

Таким чином, правила гри мають встановлюватись конкретною угодою про приватно-державне партнерство, яка стосується проекту. Важливою умовою реалізації такого проекту має бути розрахунок участі гравців: витрат і вигод, які виникають у процесі реалізації публічно-приватного партнерства. Необхідно умовно капіталізувати витрати, які виникають у процесі участі органів місцевого самоврядування та вигоди, які виникають у результаті реалізації таких проектів.

Капіталізація витрат може бути здійснена за їх фактичним рівнем. Наприклад, якщо в угоді про публічно-приватне партнерство обов'язком

Таблиця 1

Співставлення факторів що зумовлюють інтереси публічних і приватних партнерів

Фактор інтересу фірми (приватний партнер)	Фактор можливості органів місцевого самоврядування (публічний партнер)
Знизити первинні витрати, капіталовкладення	Знизити трансакційні витрати, які виникають під час підготовки реалізації угоди
Настання беззбитковості (початок отримання прибутку)	Беззбитковість настає у період вхідної та вихідної стабілізації потоків внаслідок зниження трансакційних витрат та часткової участі за кошти місцевих бюджетів або створених фондів
Зниження ризиків, які настають у реалізації проекту	Ризики знижуються за умови виконання зобов'язань органами місцевого самоврядування або інших державних інституцій

публічного партнера є «сприяння в оформленні дозвільних документів, шляхом призначення уповноваженої особи органу місцевого самоврядування», то логічним методом підрахунку може стати калькуляція заробітної платні такої особи. Проте такий розрахунок може бути ускладнений зайвими витратами, оскільки не можливо визначити скільки часу проведе така особа, оформлюючи дозвільні документи в інтересах приватного партнера. Очевидно, що капіталізація нематеріальних збитків має бути розрахована, виходячи з умовних показників, приводячи все до валюти гри.

Висновки і пропозиції. У підготовці угод про публічно-приватне партнерство, які стосуються проектів розвитку місцевих громад, доцільним є застосування методології теорії ігор, яка на-

дає можливість розрахувати всі витрати, які виникають у ході підготовки та реалізації проекту, у тому числі нематеріальні, які тотожні діям органів місцевого самоврядування.

Список використаної літератури:

1. Про державно-приватне партнерство: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 40, ст. 524. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
2. Пуха О. Публічно-приватне партнерство: Україна і світовий досвід. URL: http://protokol.com.ua/publicjno_privatne_partnerstvo_ukraina_i_svitoviy_dosvid/
3. Шиян А.А. Теорія ігор: основи та застосування в економіці і менеджменті: навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2009. 164 с. URL: <http://inrtzp.vntu.edu.ua/pmba/stf/teach/books/Theory.pdf>

Мостовой В. А. Теория игр в механизме публично-приватного партнерства на уровне местных общин

В статье раскрываются проблемные аспекты государственно-частного партнерства, которые возникают в процессе подготовки и реализации таких проектов на уровне местного самоуправления. Рассматривается структура механизма государственно-частного партнерства с помощью методологии теории игр. Сущность предлагаемого метода заключается в том, что каждый проект государственно-частного партнерства рассматривается как игра.

В данной игре есть заинтересованные стороны – игроки. Ход игры определяется правилами, которые определяются содержанием соглашения. Полем игры является территория общины, пространство расположения проекта. Основной смысл применения теории игр состоит в расчетах затрат и выгод публичного и частного партнера в сопоставимой форме.

Ключевые слова: *публичный партнер, приватный партнер, транзакционные издержки, местная община, органы местного самоуправления.*

Mostovyi V. O. Games theory in the mechanism of public and private partnership on the local communes level

This article devoted to the problematic aspect of a public-private partnership. The structure of the projects are considered. The complicity of public relations of public-private partnership for the sake of the methodology of the theory is viewed. The essence of the method proposed of is in drafting of the public-private partnership with the games theory methodology. Each project of public and private partnership is considered as a local game. Each game has its rules are fixed with the contract and related to the concrete project. The field of game is an area of the local commune there is the project stays.

The important deal of games theory use is in the evaluation of non-material expenses and advantageous that are needed in the project in an equal form. The transactional expenses in the public and private partnership contract realization are to be decreased with an effort of the local government bodies.

Key words: *public partner, private partner, transactional expenses, local community, local self-government.*